

1998.06.06

Hát úszni még tudunk

„Ma már az sem világos mindig, ki a lapgazda, de ha tudjuk is, milyen drukker, a kormánynak szurkol vagy az ellenzéknek, vagy ha se ennek, se annak, akkor meddig lehet elmenni? Hogy néz ki az a láthatatlan hálózat, az az egyre globalizáltabb NETWORK a fejünk fölött, ahol a lapgazdák keze összeér?”

Egyszer, úgy éjfél közelgett, bóbiskoltam ellankadva, terhesen, egyre jobban, s ím, egyszerre tévém csobban, s én belepottyantam a Mély Vízbe. Úszni tudok, nagy baj nem történt, és rögtön fölismertem **Eörsi Pistát**, azután Kovács Zoltán főszerkesztő urat, azután Tarnói Gizella főszerkesztő-helyettes asszonyt, örvendeztem, hogy hisz ismerősök közé kerültem, majd csak elúszkálunk így együtt, és az ismert arcokból rögtön arra következtettem, hogy valami sajtóügyről lehet szó, és ez engem biztos érdekelni fog, de mivel az elején nem voltam jelen, sehogy sem akart a kép összeállni.

Ahogy figyeltem, nem szóltam közbe, nem is tehettem, néző voltam, nem meghívott, tehát némán figyelve egyszer csak azt vettem észre, hogy itt egyedül **Eörsi Pista** beszél magyarul. A többiek valami rétegnyelven, a rendszerváltó elit sokadik tolvajnyelvén beszélnek, ezért nem kerekedik ki belőle számomra semmi. Még Kovács Zoltánt is alig értettem, pedig a régmúltból, amikor még munkatársak voltunk, úgy emlékeztem, hogy ő tud magyarul, nem is rosszul, és nem is szokott másképp beszélni. Adatokról volt szó, méghozzá titkos és nem titkos adatokról, arról, hogy milyen adat lehet titkos, és miért, és miért jogszerűen, és miért morálisan, és hogy másképp titkos egy közigazgatási, közszolgálati, állami-vállalati vagy csak bizonyos százalékban állami tulajdonjogú vállalati adat, és kiderült, hogy újságírókon kívül jelen volt a főügyész, egy (azt hiszem) államtitkár az Igazságügyből, meg egy adatvédelmi biztos.

Az adatvédelmi biztos azt az érdekes véleményét adta elő (de lehet, hogy nem is az ő véleménye volt, hanem egy jogszabályt ismertetett), hogy privatizáció esetén a pályázat kiírása nyilvános kell legyen, az újságíró büntetlenül hozzájuthat az adatokhoz, például a konkrét kikiáltási árhoz, meg is saccolhatja, hogy az hányadrésze a privatizálásra kerülő objektum valóságos értékének, aztán magának a versenytárgyalásoknak titokban kell lezajlaniuk, ámde a végeredménynek, hogy ki és mennyiért vette meg a privatizálásra kerülő vagyonegyüttest, ismét nyilvánosnak kell lennie, hogy az újságíró megsaccolhassa, hogy ez az összeg, amiért a disznó kapitalistája megkaparintotta a népvagyont, hogyan viszonyul annak valóságos értékéhez. Ami persze megint csak üres szó; aki adott el életében valaha lakást, házat, kocsit, akármit, az tudhatja, hogy ha a lakásomat én öt és fél millióra saccolom, akkor előfordulhat, hogy három évig nem találok rá vevőt, és akkor eladom ötért, közben az infláció három éven át háromszor két számjegyű volt. Egy vagyontárgy pontosan annyit ér, amennyit adnak érte – ennyit a nép vagyonának herdálásáról.

Nagyon erőlködtem, hogy megfejtssem a szóvirágokat, és valahogy azt láttam, hogy a privatizációs folyamatnak éppen a legeslegfontosabb etapa van titkosítva az adatvédelmi biztos szerint. Én nem tudom, ki privatizál. Miniszter, államtitkár, kormánytanácsos, esetleg beleszól a minisztert adó párt parlamenti frakcióvezetője vagy privatizációs szakértője is, azt nem tudom, kinek mi a fizetése, ki kaphat és mennyi sikerdíjat, ha a privatizáció mondjuk baromi jól sikerült, nem is tudhatom, mert ezek az adatok nem publikusak.

Azt viszont tudom, bár ezek az adatok pláne nem publikusak!, hogy megy az ilyesmi a civilszférában. Van, tegyük föl, egy építkezés. Na már most az építési vállalkozónak az élete

függ tőle, hogy annak a bizonyos NAGY CÉGNEK a beruházója őrre bízta a munkát. Olyan pályázatot ad be, mondjuk félmilliárdos költségvetéssel, amibe bele van kalkulálva az a tízmillió is, amit a NAGY CÉG beruházó tisztviselője kap, ha ő nyeri el a pályázatot. Maradjunk az építkezésnél, ezt mindenki el tudja képzelni; az építkezés csapatmunka, különböző szakmák vesznek részt benne, vagyis a fővállalkozónak alvállalkozói vannak. Kőművesek, tetőfedők, burkolók, épületasztalosok, villanyszerelők, csőszerelők, víz-, gáz-, fűtés-, légkondicionálás-szerelők, az épület számítógépes hálózatának szerelői... Most a fővállalkozó írja ki a tendereket, és, mondjuk, a burkolók vezetője egy olyan költségvetéssel pályázik, amibe már bele van kalkulálva... vagy a személyes tárgyalás során célozva lett rá... vagy már nem az első közös munkája a fővállalkozóval, megvan a dolog jól bejáratott menete...

Na kérem, most fölteszem a kérdést: mi ez? Ez a korrupció? Vagy a dolgok normális menete? Ez most a Balkán, vagy egyszerűen az állandó tőkehiány, amiből következően (a vállalkozó szempontjából) munkahiány, a szakmunkás és a napszámos szempontjából munkanélküliség van? Korrupció ez addig, amíg a privát szférában zajlik? A résztvevőkön kívül, egy szabad országban, van még valakinek köze hozzá?!

Ha ez itt nem korrupció, mikor válik korrupcióvá?

Ha a közvagyon, közigazgatás, közszolgáltatás, közhasznú társaságok, egyebek területén zajlik? És ha csak a „köz” berkein belül, az államtól az önkormányzati szféráig korrupció, tényleg annyira oda kell figyelni rá, amikor az állam ki akar vonulni lehetőleg mindenhonnan? Mindent privatizálni akar (a nagyján már túl vagyunk) a vállalkozásoktól a makrostruktúráig (út-, vasútépítés, távközlés stb.), az egészségügyig, az oktatásügyig, a kultúra támogatásáig? Vagy ez volna AZ A KORRUPCIÓ, amiről Orbán Viktor a tévében, a Horn-Orbán-asszóban beszélt? Ezzel kapcsolatban, vagy a közbiztonsággal, vagy mindkettővel kapcsolatban mondta, hogy bár nagyot fog most koppanni a szó, az új kormány a REND kormánya lesz? (Nagyot koppant. Bennem rögtön meghűlt a vér. Nagyot koppanva a RENDET a totális diktatúrák szokták ígérni, Isten adja, hogy ne legyen igazam!)

Szóval már teljesen bele voltunk gabalyodva az adatokba, melyekhez jogos az újságíróknak hozzáférniük, vagy jogtalan, amikor egyszer csak azt mondta **Eörsi Pista** egészen magyarul, hogy a sajtószabadságról beszélünk. Jéé, leesett a tantusz. Tényleg! Azelőtt a szerkesztők gyakorolták a cenzúrát a párt sugalmazására, most is ők gyakorolják, de a lapgazda sugalmazására. És jaj a szerkesztőnek, ha téved. Nincs ám riport, Aczél elvtársnál fejmosás; már ki is van rúgva!

Emlékszem, hogy kilencven őszén nekem, a kezdő tárcaírónak a Kurír szerkesztője milyen kedvesen írta le egy papírra azoknak a vállalatoknak a nevét, melyeket még véletlenül sem szabad negatív összefüggésben említeni. És milyen egyszerű világ volt az, amikor még így tudni lehetett, kinek a pénze van a lapban. Ma már az sem világos mindig, ki a lapgazda, de ha tudjuk is, milyen drukker, a kormánynak szurkol vagy az ellenzéknek, vagy ha se ennek, se annak, akkor meddig lehet elmenni? Hogy néz ki az a láthatatlan hálózat, az az egyre globalizáltabb NETWORK a fejük fölött, ahol a lapgazdák keze összeér?

Írtam egyszer a meggyilkolt Fenyő János egyik lapjába, a Népszavába egy olyan akármilyen Lovakat lelövik, ugye? című filmről, akkor újították föl valamelyik tévében. Éppen ott tartottam, hogy „Jane Fonda azt mondja a Fiúnak, hogy ő kiszáll ebből a körhintából, és itt a revolver, de nem bírja megtenni, »tedd meg, kérlek, kérlek!...« – kéri a Fiút, és ő megteszi, és megbilincselik, és megkérdezik, miért tette, és azt mondja, a lány kérte rá, és persze soha senki nem hiszi el neki, pedig hát a lovakat lelövik, nem? Ha eltörik a lábuk, nem hagyják szenvedni őket, hát az embernek nem jár egy irgalmas lövés?!... És akkor azt írja a Színes RTV műsorajánlója, hogy:

»A költői párhuzam nyilvánvaló: ahogy a már semmire sem használható lovakat lelövik, nincs menekvés (...) (a) társadalom hajótöröttjeinek sem.« Természetesen nem látta a filmet, mert ha látta, és utána a címet így értelmezi, akkor... nem, ezt elképzelni sem merem; biztos nem látta, nagy a hajsza...” Eddig jutott a szerkesztő hölgy, amikor rémülten rám eszmélte szép barna szemét: hogy képzeli, Ákos, hogy a VICO egyik lapjában kritizálhatja a VICO másik lapját?! Micsoda?! Azt sem tudtam, hogy a SZÍNES RTV a VICO PRESSÉ! A cikk sosem jelent meg, pedig nagyon szépen írtam a filmről, nagyon szerettem... mármint a filmet... a fene egye meg...! Mindegy. Biztos vagyok benne, hogy Fenyő János megköszönte volna a bírálatot, és letolta volna a SZÍNES RTV munkatársát, no de szegény szerkesztő nem volt a Fenyő János...

Lassan megvilágosodnak a dolgok. Kovács Zoltán valami olyat írt az ÉS-ben (tehette, az ÉS az övék), aminek az adatairól nem tudhatott, vagy mi... és akkor azt mondta a Kovács Zoli, ezúttal már egészen magyarul, hogy mi lenne itt, ha volnának olyan tényfeltáró, nyomozó újságírók, akik ráharapnak egy ügyre, mint a buldog, és életük kockáztatása árán is kinyomozzák a disznóságot, az összefonódást, a spekulációt, a korrupciót (akár állami, akár privát), a kisember állampolgári jogainak megnyirbálását, a rasszista diszkriminációt vagy azt a katonai titkot, amit a hírszerzés lehet hogy törvényesen, de mindenképpen erkölcsstelenül elhallgat az amerikai polgár elől, akinek joga van tudnia róla! És aztán megírja a nagy sztorit, és polgármestert, szenátort, elnököt buktat meg (Watergate), és egy hétig dupla példányszámban kel el a lap, és az újságíró homlokon csókolja a főszerkesztőt, és ő leszakítja a mesés dohányt (abszolút megérdemelten) vagy Pulitzer-díjat kap (azt is megérdemelten).

Hol van nálunk olyan újságíró, aki ezt nemhogy meri (ilyen van!), de akinek a lapja a nyomozás költségeit is állja, vagy ha nem, akkor a riporter a saját zsebéből képes finanszírozni egy ilyen nyomozást, és utána nem a börtönben köt ki, hanem nemzeti hősként ünneplik, és elvált felesége is azonnal visszaköltözik hozzá mind a három gyerekekkel?!

Kertész Ákos

A szerző író